

Elävät kuvat pois! Sijaan elokuvat!

Kinematografi, biografi, filmi on viime aikoina saanut sellaisen levikin meilläkin, että se pian maamme syrjäseutuja myöten kuulune, jolle juuri jokapäiväiseen leipään, niin ainakin sangen tavallisiin huvituksiin. Ikävä puute on sentähden, että suomen kielessä ei vielä ole omaperäisiä vastineita yllämainituille sanoille, ei niiden lukuisille johdannaisille eikä yhdyssanoille, joissa ne ovat yhdysosina. Sellaisinaan ne taas äänneasunsa takia eivät kieleemme oikein sovi; pahalta särähtävät korvaan *piokrahvitiatterit*, *kinematokrahvit*, *vilmitähdet* yms. Tosin on käytännössä sanayhtymä *elävät kuvat* — samoin kuin ruotsissa *levande bilder*, saksassa *lebende Bilder* —, ja eräissä tapauksissa se pelastaa meidät pulasta. Mutta kieltää ei voi, että tämä nimitys jo pitkäveteytyksensä tähden on hankalakäyttöinen. Kankealta tuntuu esim. *elävään kuvain teatterin osakeyhtiö* verrattuna *biggrafiäteatteriosakeyhtiöön*, *elävään kuvain kone* (vert. *kinematografikone* l. *filmikone*), *elävään kuvain ottaja* (vert. *filmaaja*), *elävään kuvain vuokraamo* (vert. *filmivuokraamo*) jne. *Elävään kuvain* pahin vika on se, että tämä ei ole yksityissana, vaan sanayhtymä, jonka vuoksi se ei lainkaan kelpaa johdannaisten eikä yhdyssanain muodostamiseen. Vaikka siis m.m. *filmi*, kuten näkyy, toisinaan voidaan suomessa korvata *elävillä kuvilla*, niin tämä keino ei auta, kun olisi suomeksi ilmaistava esim. *filmitähti*, *filmirunoelma*, *filmikomedia*, *filmisovitelmä*; tässä tarvittaisiin yhdyssanaa, mutta sellaista ei *elävistä kuvista* voi muodostaa.

Asia on kuitenkin melkoisessa määrin autettavissa sillä radikaalilla toimenpiteellä, että kerrassaan hylkäämme käytännöstä koko *elävät kuvat* — tietysti vain nimityksen — ja sijaan otamme uuden sanan, *elokuva(t)*. Tämän ratkaisun puolesta puhuvat monet seikat.

Mitä ensiksi tulee ehdotetun uudissanan merkityspuoleen, niin voidaan viitata sanaan *elohopea*. Tässäkin yhdyssanassa merkitsee alkuosa *elo* samaa kuin *elävä*. Onpa mainitun metallin aikaisempi nimitys suomessa ollutkin juuri *elävä hopea*. Kehityksen kulkua valaisevat hyvin eri aikoina ilmestyneet sanakirjamme. RENVALLIN suomalaislatinalaisessa sanakirjassa esiintyy yksistään *elävä hopia* merkityksessä *argentum vivum*, ja sama suomalainen sanayhtymä tavataan HELENIUKSEN suomalais-ruotsalaisessa ja ROTHSTENIN latinalais-suomalaisessa sanakirjassa. LÖNNROTILLAKIN on suurella sanakirjassaan *elävä hopea*, mutta sen rinnalle on ilmaantunut jo *elohopea*, ja molemmat ovat sitten siirtyneet myös HAHNSSON-KALLION ruotsalais-suomalaiseen ja GODENHJELMIN saksalais-suomalaiseen sanakirjaan. Sitä vastoin uudemmat ja uusimmat sanakirjantekijät käyttävät enää vain *elohopeata*, niinpä GETLIN latin an

ERWAST, HAUVONEN ja KATARA saksan, CANNELIN ruotsin, RINGVALL ja KLJANEN venäjän sekä HAGFORS ranskan sanakirjassaan, samoin kuin se vain esiintyy myös Duodecimien lääketieteellisessä sanastossa ja Tietosanakirjassa. Ja kuten sanakirjoista, samoin *elävä hopea* on nyttemmin kadonnut kaikesta kirjallisuudestamme eläen enää vain eräissä kansanmurteissa; yleisessä kielenkäytössä sen aseman on anastanut *elohopea*. — Jos nyt siis *elävät kuvat* vaihdamme *elokuviin*, kuljemme vain vanhaa taattua latua.

Myös muodollisessa suhteessa *elokuvalla* on etuja. Se on lyhyempi kuin *elävät kuvat*, erityisesti taivuteltaessa, ja ennen kaikkea: se kuuntuu mainiosti myös uusien johdannaisten ja yhdyssanain rakennusaineeksi. Yhdennäköisyytensä takia *elokuva* samalla oivallisesti sopii *valokuvan* (ja *varjokuvan*) rinnalle. Tämä on niinkuin tuleekin olla, sillä ovathan nämä eri kuvalajit asiallisestikin täysinä sisaruksia. Lisäksi tästä on se etu, että eräät jo olemassaolevat johdannaiset ja yhdyssanat, joissa kantana on *valokuva*, tarjoutuvat kuin itsestään malliksi, kun nyt *elokuvasta* on johdannaaisia ja yhdyssanoja rakenneltava.

Ehdotetun uudissanan edut ilmenevät kuitenkin parhaiten vasta, kun koetamme soveltaa sitä käytäntöön. Niinpä valaiskaamme muutamia näytteitä, mitä uutta voisimme *elokuvan* avulla kieleemme saada ja mitä vanhaa siitä tarpeettomana poiskitkeä. Kun en ole erikoisesti mikään *elokuva-asia*in ymmärtäjä, saati *elokuvateknikko* — enpä kuulu edes *elokuvayleisöön* muuten kuin poikkeuksellisesti —, niin minkään täydellisen *elokuvasanaston* laatiminen ei tässä tule kysymykseen. Tarkoitus on ainoastaan hajanaisin esimerkein osoittaa, että *elokuva* aina on *elävää kuvaa* luontevampi ja vie usein voiton vieraskielisistäkin nimityksistä, joten se olisi omansa lisäämään — paitsi kieleemme aitosuomalaisuutta — myös sen ilmeikkyyttä ja notkeutta.

Elokuvat (elävät kuvat, biografikuvat, kinematografikuvat); kävin *elokuviissa* (elävissä kuvissa).

Elokuvateatteri (elävään kuvain teatteri, biografiteatteri, kinematografiteatteri), *elokuvakatsomo*.

Elokuvateatteriosakeyhtiö (elävään kuvain teatterin osakeyhtiö, biografiteatteriosakeyhtiö).

Elokuvanäyttämöyritys (elävään kuvain näyttämön yritys).

Elokuvakone (elävään kuvain kone, kinematografikone, filmikone, filmikamera).

Elokuvavalaistuskoje (biografivalaistusaparaatti).

Elokuvateollisuus (elävään kuvain teollisuus, filmiteollisuus), *elokuvalaboratorio*, *elokuvakoulu*, *elokuvamuseo*.

Elokuvavuokraamo (elävään kuvain vuokraamo, filmivuokraamo),

elokuvatoimisto, elokuvaaliike (Filmiaitta lehdessä: eläväinkuvainliike), *elokuva-trusti* (filmitrusti).

Elokuvasensuuri (elävain kuvain sensuuri, filmisensuuri).

Elokuvaohjelma (elävain kuvain ohjelma, biografiohjelma).

Elokuva-uutuus (filmiuutuus).

Elokuvalippu (elävain kuvain lippu).

Elokuvanauha (filmi).

Elokuvarulla (filmirulla).

Elokuvakoneenkäyttäjä (elävain kuvain koneen käyttäjä).

Elokuvakirjailija, elokuvarunoilija (filmikirjailija, -runoilija).

Elokuvamukaelma, elokuvasovitus, elokuvateksti, elokuvaeepos, elokuvarunoelma, elokuvadraama, elokuvahuvinäytelmä, elokuvamurhenäytelmä, elokuvataide (filmimukaelma, filmisovitus jne.).

Elokuva-asu (filmiasu); 'Ylösousemus' on nyt valmiina *elokuva-asussaan*.

Elokuva-ala: näyttelijä A. on antautunut *elokuva-alalle* (filmialalle).

Elokuvanäyttelijä (elävain kuvain näyttelijä, filminäyttelijä).

Elokuvasankari (filmisankari, elävain kuvain sankari), *elokuva-humoristi*.

Elokuvatähti (filmitähti), *elokuva-vampyyri*.

Elokuvaosa (filmirooli).

Elokuvamennestys (filmimennestys); hänellä on ollut loistava *elokuva-mennestys*.

Elokuvata (ottaa eläviä kuvia, filmata, vert. *valokuvata*); Vappukulkue, jossa nähtiin myös maan nykyinen hallitus in corpore, *elokuva-ttiin*.

Elokuvaus (filmaus, filmatisointi, vrt. *valokuvaus*); 'Ylösousemuksen' *elokuvaus* on saatu loppuunsaoritetuksi; huomattava *elokuvaushanke*.

Elokuvaaja (elävien kuvien ottaja, filmaaja, vert. *valokuvaaja*).

Kaukoelokuvat, kaukoelokuvaus (vrt. *kaukovalokuvaus*). Nämä nimitykset tekee tarpeelliseksi uusi elokuvakeksintö, josta äskettäin on ollut uutisia sanomalehdissä. Uutisissa on käytetty nimitystä *kauko-elävät kuvat*, joka on hirvittävä; kuinkaahan tätä kuvatusta taivutettaisiin?

Elokuvainohjaaja (elävain kuvain ohjaaja, filmiohjaaja).

Elokuvaintuottajain yhdistys (elävain kuvain tuottajain yhdistys, filmintuottajain yhdistys).

Milloin ehdotettu uudissana tulee esiintymään itsenäisenä sanana sekä milloin se on yhdyssanan jälkimäisenä liitto-osana, olisi siitä kaikei yleisimmin käytettävä monikkomuotoa. Esim. Lähdetkö *elokuviin*? Tänäpä näytellään 'Punaisessa Myllyssä' *opetuselokuvia, sotilaselokuvia, urheiluelokuvia*, (opetusfilmiä, sotilasfilmiä, urheilufilmiä). — Kuitenkin

milloin puhe on sisällyksellisesti yhtenäisestä elokuvasarjasta (filmistä) tai elokuvista kollektiivisesti, voitaisiin käyttää yksikkömuotoa *elokuva*. Esim. Viime kansainvälisissä otettu *urheiluelokuva* on saavuttanut suosiota. 'Scalan' ohjelmaan on otettu järjestyttävä *seikkailuelokuva* 'Tulivuori'. Eräs siro *pikkuelokuva* (pikkufilmi) lopettaa illan ohjelman. *Lippujuhlaelokuva* tulee ensi viikolla valkokankaalle.¹ Ruotsalainen *elokuva* 'Kaarle XII' on tuottanut tappiota. Paras *Majakka ja Perävaunu elokuva* (Majakka ja Perävaunu filmi), mitä moniin aikoihin on saatu nähdä. Sen johdosta, että kaupungissamme vierailee parhaillaan Tukholman *kouluelokuvaosaston* (koulufilmiosaston) johtaja, toht. G. Berg, käännyimme eilen suomenkielisten kansakoulujen tarkastajan, lehtori A. Jotunin puoleen tiedustellen hänen mielipidettään *elokuvasta* (filmistä) opetusvälineenä ja kysyen, miten *kouluelokuvain* (koulufilmien) esittäminen on järjestetty kaupungin kansakouluissa. Tark. Jotuni huomautti m.m., että *elokuva* (filmi) on opetusvälineenä erittäin suuriarvoinen voittaen eräissä suhteissa kaikki muut opetusta valaisevat välineet. Pedagogisesti oikein valmistetun *elokuvan* (filmin) vaikutus on paljon voimakkaampi kuin suusanallisen esityksen, jopa havainnollisen piirustuksenkin. *Elokuvan* (filmin) avulla omistettuna asia jää muistiin useissa tapauksissa paljon kiinteämmin kuin muulla tavalla opittuna. Nykyajan opiskelija saa *elokuvasta* (filmistä) paljon vaivattomammin ja perusteellisemmin oppia monia asioita kuin me, vanhan koulun opiskelijat.

Mutta nyt olisin utelias kuulemaan, mitä sanasta sanot Sinä, EEMIL TUNKELO, rakas ystäväni, taitava tutkija-, tarkka kitkijä- ja harras, mutta hellävarainen hutkijakumppalini, meidän etevin oikeakielisyysmies, Sinä, jolle tämä Virittäjän juhlahvihko on omistettu. Ainakaan sanassa ei pitäisi olla johtovikaa, jollaiset elokuvateattereissa voisivat aiheuttaa lyhytsulkuja ja tulipalojakin. Outohan se aluksi voi olla. Mutta outojapa olivat ensimmältä myös *väläkysymys* ja *haastattelu*, kun ne jotenkin tasan 20 vuotta sitten minun ehdottaminani otettiin käytäntöön.

Artturi Kannisto.

¹ Kun tässä nyt elokuvasanastoa pengotaan, ehdotan yksin tein, että hyväksyttäisiin käytäntöön myös *valkokangas* tähänastisen *valkean kankaan* sijalle. Käkillehan ovat ennestään tuttuja *valkoapila*, *valkosammal*, *valkovuokko*, *valkolakki*, *valkokaarti*.